

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Louise Frigård

Advokaten och professionsansvaret

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet

15 högskolepoäng

Handledare: David Dryselius

Termin: VT 2021

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
1 INLEDNING	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Syfte och frågeställningar	4
1.3 Avgränsningar	4
1.4 Metod	5
1.5 Material	6
1.6 Disposition	7
2 PROFESSIONSANSVARET	8
2.1 Inledning	8
2.2 Advokatens professionsansvar	8
2.2.1 Allmänt om professionsansvaret	8
2.2.2 Allmänt om advokatens skadeståndsansvar	9
2.2.3 Kleineman om professionsansvaret	10
2.2.4 Lagen (2003:862) om finansiell rådgivning till konsumenter	10
2.3 Heumans indelning av advokatens ansvar	11
2.3.1 Resultatansvaret	11
2.3.2 Metodansvaret	12
2.3.3 Advokatens konkreta rådgivning	12
2.3.4 Ansvarsförsäkringar	13
3 NJA 2018 S. 414, ADVOKATENS SKADESTÅNDSANSVAR	14
3.1 Den ursprungliga tvisten	14

3.2	Underinstansernas bedömning	15
3.3	Högsta domstolens bedömning	16
4	NJA 2019 S.877, ADVOKATENS SKATTERÅDGIVNING	19
4.1	Den ursprungliga tvisten	19
4.2	Underinstansernas bedömning	20
4.3	Högsta domstolens bedömning	21
5	DISUSSION OCH AVSLUTANDE KOMMENTARER	24
5.1	Diskussion gällande domstolarnas bedömningar	24
5.2	Diskussion angående rättsliga åtgärder på området	26
5.3	Avslutande kommentarer	28
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	30
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	32

Summary

Professional advisors are available in most lines of business. In law, lawyers are considered the main professional legal advisors. It's expected that when you turn to a lawyer, that the given advice should be legitimate and consist of good quality. Furthermore, lawyers have certain obligations according to the Swedish Bar Association's advisory council. Lawyers are obligated to make a thorough investigation regarding the legal matter in order to give their client the best advice. There's also an obligation towards the client to clarify if the legal situation is uncertain.

The purpose of this paper is to investigate and discuss lawyers' liability for damages in the event of wrongful counselling. The investigation is based on two precedents from the Swedish Supreme Court. The precedents refer to liability for damages suffered by corporations.

In precedents NJA 2018 p. 414 and NJA 2019 p. 877, the Swedish Supreme Court has raised the issue of lawyers' liability for damages. In both precedents, the outcome has been that the Swedish Supreme Court has not considered that there is any liability for damages on behalf of the lawyers.

The Swedish Supreme Court mentions that there's always a need for an individual assessment in each case. Therefore, the possibility is not excluded that lawyers could be liable for damages due to wrongfully given advice.

Lastly, the precedents are discussed. There's also a discussion whether any legal change is required. The pros and cons with a legal change is also discussed. It's also discussed if it's necessary to have legal regulations for consumers. In an overall assessment, it cannot be considered that there is a need for any legal changes.

Sammanfattning

Inom de flesta branscherna finns det professionella rådgivare. Inom juridiken är advokaterna de främsta juridiska rådgivarna. Förväntningarna när någon vänder sig till en advokat är att rådgivningen ska vara utifrån gällande rätt och av god kvalitet. Advokater har vissa skyldighet enligt Advokatsamfundets vägledande råd. Advokater är exempelvis skyldiga att genomföra en grundlig utredning för att ge klienten den bästa möjliga rådgivningen. Det finns också en skyldighet för advokaten att klargöra för klienten om rättsläget är osäkert.

Uppsatsens syfte är att utreda och diskutera advokaters skadeståndsskyldighet vid felaktigt given rådgivning. Utredningen utgår ifrån två prejudicerande rättsfall från Högsta domstolen. Prejudikaten avser skadeståndsskyldighet för advokater gentemot näringsidkare.

Högsta domstolen har i två avgöranden, NJA 2018 s. 414 och NJA 2019 s. 877 tagit upp frågan om advokaters skadeståndsskyldighet gentemot före detta klienter. I båda målen har utgången blivit att Högsta domstolen inte ansett att det förelegat någon skadeståndsskyldighet för advokaterna.

Högsta domstolen nämner att individuell bedömning ska göras i varje enskilt fall. Därför utesluts inte möjligheten att advokater skulle kunna bli skadeståndsskyldiga för felaktig rådgivning.

Slutligen diskuteras rättsfallen och om det anses nödvändigt med någon rättslig förändring på området. Det argumenteras för och emot införandet av lagstiftning på området. Diskussion förs även gällande om det är nödvändigt med lagstiftning för rådgivning gentemot konsumenter. När en sammantagen bedömning gjorts av omständigheterna blir slutsatsen att det inte nödvändigt med någon rättslig förändring på området.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

När en person saknar kunskap inom något område är det professionella rådgivare personen vänder sig till. Det förväntas av klienten att de professionella rådgivarna ska vara experter inom sina verksamhetsområden. Inom juridiken är det advokater som anses vara professionella rådgivare.

Det som kännetecknar professionella juridiska rådgivare är att de ofta har goda möjligheter att förutse de skador som klienterna kan drabbas av. En möjlighet som klienterna ofta själva saknar.¹ Dessutom har professionella rådgivare vanligtvis möjlighet att teckna en ansvarsförsäkring för sin rådgivning.²

Näringsidkare väljer ofta att anlita advokater när det uppstår juridiska svårigheter. Det är inte ovanligt att rådgivningen berör komplexa juridiska frågor. Rådgivningen avser ofta betydande ekonomiska värden.

Kostnaden för att anlita en advokat varierar men vanligtvis är det ekonomiskt betungande att anlita en advokat. Trots de höga kostnaderna väljer många ändå att anlita advokater för att kunna få den rådgivning som de behöver.

Juridiken är ett område där det kan råda osäkerhet beträffande vad som är gällande rätt inom ett visst rättsområde. Vid komplicerade mål är det svårt att förutse utgången och vilken bedömning som domstolen kommer att göra i målet. Det är svårt även för en advokat som varit verksam under många år att med säkerhet förutse utgången i ett mål om rättsläget är oklart.

¹ Kleineman, 2018, s. 527.

² Kleineman, 2018, s. 534.

Frågan är om advokater kan bli skadeståndsskyldiga när den rådgivning som getts är felaktig och klienten som en följd av detta drabbats av ekonomisk skada.

Uppsatsens syfte är därför att utreda advokaters skadeståndsskyldighet för den ekonomiska skada som orsakats som en följd av felaktig rådgivning. För att utreda detta kommer prejudikaten NJA 2018 s. 414 och NJA 2019 s. 877 från Högsta domstolen (HD) att behandlas.

1.2 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att med utgångspunkt i två prejudikat från HD undersöka och diskutera advokaters skadeståndsskyldighet gentemot en klient som är näringsidkare där advokatens felaktiga juridiska rådgivning beträffande ett civilrättsligt mål orsakat en ren förmögenhetsskada.

- Vilka förutsättningar ska enligt prejudikaten föreligga för att en advokat ska bli skadeståndsskyldig för felaktig rådgivning?
- Är det nödvändigt med någon rättslig förändring på området oavsett utgången i prejudikaten?

1.3 Avgränsningar

Ren förmögenhetsskada ska förstås som ekonomisk skada som drabbar klienten som en följd av advokaters rådgivning. Brottmål kommer inte att behandlas på grund av avsaknad av material inom området.

Ansvarsförsäkringar kommer att behandlas i korthet för att undersöka advokaters förhållande till försäkringen. Av utrymmesmässiga skäl kommer det inte att behandlas huruvida de aktualiseras eller inte vid skadestånd.

1.4 Metod

För att undersöka vad som är gällande rätt har den rättsanalytiska metoden använts. Innebörden av den rättsanalytiska metoden är att fastställa gällande rätt och diskutera resultatet av den genomförda undersökningen. Den rättsdogmatiska metoden lämnar inte det utrymme som behövs för att undersöka uppsatsens andra frågeställning vilket varit anledningen till att den inte använts. Den rättsanalytiska metoden är en utvidgning av den rättsdogmatiska metoden varför den har ansetts vara lämpligare.³

Vid undersökningen av gällande rätt har de traditionellt erkända rättskällorna dvs. lagar, förarbeten, praxis och doktrin använts.⁴ I den här uppsatsen har främst praxis använts på grund av avsaknad av lagstiftning och därmed även förarbeten för att besvara uppsatsens syfte.

Lagstiftning och förarbete har använts i begränsad utsträckning för konsumenträttslig lagstiftning i syfte att förstå anledningen till lagstiftningens införande och dess innehåll. För att komplettera rättspraxis har även juridisk doktrin och sedvänja i form av Advokatsamfundets vägledanderåd för god advokatsed (VRGA) använts.

Uppsatsens första frågeställning syftar till att undersöka och försöka fastställa vad som är gällande rätt. Detta benämns inom juridik med det latinska begreppet *de lege lata*.⁵ Den andra frågeställningen i uppsatsen syftar till att undersöka vad rätten borde vara. Inom juridik benämns detta med begreppet *de lege ferenda*.⁶ I diskussionsdelen i uppsatsen kommer det även att diskuteras hur rätten skulle ha dömt, dvs. *de sententia ferenda*.⁷

³ Sandgren, 2018 s. 50.

⁴ Bernitz, 2020, s. 30–32.

⁵ Sandgren, 2018 s. 52.

⁶ Sandgren, 2018 s. 52.

⁷ Ibid.

Uppsatsens andra, tredje och fjärde kapitel kan anses utgöra de lege lata då rätten som den är i nuläget beskrivs. Det femte och avslutande kapitlet diskuterar de lege lata, de lege ferenda och de sententia ferenda dvs. hur rätten är, hur rätten borde vara och hur domstolen borde dömt i frågan.

1.5 Material

Förarbetet till lagen om finansiell rådgivning (2003:862) har använts för att undersöka lagstiftning gällande rådgivningsansvar. Lagen gäller enbart konsumenter, men har tagits med i uppsatsen för att få en förståelse gällande hur lagstiftning på området kan se ut.

Materialet som varit utgångspunkt för uppsatsen är två stycken prejudikat som HD avgjort under åren 2018 och 2019. Prejudikaten har valts eftersom de behandlar frågan i uppsatsen om advokaters skadeståndsansvar på ett utförligt sätt. Rättsfallen är dessutom relativt färska och därmed relevanta. Det har inte idag tillkommit något nytt avgörande från HD eller någon annan instans som förändrar det rådande rättsläget.

För att få en grundläggande förståelse för skadeståndsrätten i allmänhet har Hellners och Radetzki's bok *Skadeståndsrätt* använts. Boken har dock använts i begränsad utsträckning eftersom skadeståndslagen (1972:207) inte blir tillämplig på den situation som uppsatsen behandlar då skadeståndslagen enbart reglerar utomobligatoriska förhållanden.

Advokatens rättsutredningar av Heuman har använts i uppsatsen för att få en förståelse för advokaters professionsansvar. Boken är från 1987 men jag har ändå bedömt det som framställt i den som fortfarande relevant för ämnet. Boken och dess innehåll har också använts i de två prejudikat som uppsatsen behandlar. Att även Högsta domstolen hänvisat till boken och dess innehåll är ytterligare en aspekt som gör att boken bedömts som relevant trots att det är mer än 30 år sedan den utgavs.

Sveriges Advokatsamfunds vägledande råd om god advokatsed har använts i begränsad utsträckning då det inte skrivs något om skadeståndsskyldighet i den situation som omfattas av syftet.

Kleinemans skrift om professionsutövares ansvarsbegränsningar har också använts i uppsatsen. Detta för att få en förståelse för professionsansvaret och vad som kan förväntas av en professionell rådgivare. Artikeln är från 2018 och är skriven innan HD meddelade sina avgöranden som behandlas i uppsatsen. Jag har ändå valt att ta med den i uppsatsen för att den behandlar ämnet på ett relevant sätt.

1.6 Disposition

Uppsatsen består utav fem kapitel. Det andra kapitlet beskriver professionsansvaret och advokatens olika ansvar. Det tredje och fjärde kapitlet består referat av, NJA 2018 s. 414 och NJA 2019 s. 877. Inledningsvis ges en introduktion av rättsfallen. Därefter framställs tingsrättens och hovrättens domskäl och domslut. Den huvudsakliga delen av dessa kapitel redogör för HD:s domskäl och slutgiltiga dom. Det femte och avslutande kapitlet diskuterar utgången i prejudikaten, samt för diskussion om hur rätten borde ha dömt och om det är nödvändigt med någon rättslig förändring på område.

2 Professionsansvaret

2.1 Inledning

Skadeståndet uppfyller flera olika funktioner för den skadelidande i den svenska skadeståndsrätten. Syftet med skadeståndsrätten är att försätta den skadelidande i samma situation som om någon skada inte inträffat. Normalt sett är det förekommande att skadeståndsförhållandet regleras genom ett avtal som parterna ingått. Skadeståndslagen reglerar inte sådana inom obligatoriska förhållanden, utan avser endast utom obligatoriska dvs. när ett avtalsförhållande saknas.⁸

2.2 Advokatens professionsansvar

2.2.1 Allmänt om professionsansvaret

En utav advokatens främsta arbetsuppgifter är att bistå med rådgivning till sin klient.⁹ Innebörden av professionsansvaret är att den som utför ett arbete, i detta fall juridisk rådgivning måste genomföra rådgivningen på ett fackmässigt sätt.¹⁰ För advokater följer ett sådant ansvar eftersom advokaten ska anses inneha särskilda kunskaper på grund av rollen som ledamot i Sveriges Advokatsamfund. Det kan ställas höga krav på det utförda uppdraget på grund av den sakkunskap som advokater anses inneha.¹¹

⁸ Hellner, Radetzki, 2018 s. 23.

⁹ Korling, 2010, s. 225.

¹⁰ Heuman, 1987 s. 24.

¹¹ Heuman, 1987 s. 22.

2.2.2 Allmänt om advokatens skadeståndsansvar

Advokatens ansvar bygger delvis på tillitsprincipen som innebär att en juridiskt okunnig person ska kunna förlita sig på advokatens förmåga att hantera juridiska problem. Klienten ska kunna förlita sig på advokatens rådgivning även om advokaten lämnar osäkra besked. Jämförelsen för vad som kan förväntas bör ske med vad som kan förväntas av en s.k. ”normaladvokat”. Om klienten väljer att anlita någon som anses vara specialist inom något område kan det antas att ansvaret blir striktare.¹²

Advokaters ansvar medför inte att det helt går att förlita sig på rådgivningen. Tillitsprincipen innebär inte att det alltid är möjligt att få klara besked från advokaten. Exempelvis kan det från advokaten framföras att rättsläget är oklart och att utgången av målet är svårt att förutse på förhand.¹³

För att skadestånd ska bli möjligt att utkräva av en skadevållare måste en culpabedömning göras. Culpabedömningen ska ta sikte på om advokatens handlande kan framstå som oaktsamt eller försumligt gentemot klienten.¹⁴ Gäller det ett disciplinärende ska även hänsyn tas till om advokatens handlande orsakat skada även för andra parter.¹⁵¹⁶

¹² Heuman, 1987 s. 23.

¹³ Ibid.

¹⁴ Instrument inom den svenska rätten som används för att fastställa om något handlande varit oaktsamt. Culpabedömningen innebär att det görs en bedömning gällande om någon handlat vårdslöst eller oaktsamt.

¹⁵ Ärende vid Advokatsamfundet där disciplinnämnden tar ställning till om advokaten brutit gällande att beakta god advokatsed.

¹⁶ Heuman, 1987 s. 23.

2.2.3 Kleineman om professionsansvaret

Kleineman förklarar att för de personer som anlitar professionella rådgivare är det vanligtvis svårt att utvärdera tjänsterna som de köper och det är samtidigt svårt att påverka utförandet. Tjänsterna som tillhandahålls är dessutom kraftigt tillitsskapande och ekonomiskt kostsamma. Advokaters utförande av uppdraget styrs dessutom utav etiska regler. Därför är det rimligt att ställa höga krav på aktsamhet hos dessa aktörer och särskilt med tanke på att risken är hög för att skadorna kan bli omfattande.¹⁷

I den svenska lagstiftningen saknas skydd för näringsidkare vid användande av dessa tjänster. Inte heller konsumenter omfattas av någon lagstiftning. Konsumenttjänstlagen (1985:716) omfattar enbart arbete på lös sak, förvaring och arbete på fast egendom.¹⁸

Professionsansvaret skiljer sig inte när det gäller ansvarsfrågan beroende på om det rör sig om en konsument eller näringsidkare. Det som däremot skiljer sig är uppdragen och dess omfattning. Dessutom skiljer sig även möjligheterna för att kontrollera hur uppdraget utförts. Näringsidkare anses generellt ha en något bättre möjlighet att göra detta än konsumenter. Det är därmed inte sagt att näringsidkares förmåga att göra detta alltid finns.¹⁹

2.2.4 Lagen (2003:862) om finansiell rådgivning till konsumenter

6 § i lagen (2003:862) om finansiell rådgivning stadgar att näringsidkare som genom finansiell rådgivning uppsåtligen eller av oaktsamhet orsakar konsumenten ekonomisk skada ska utge full ersättning för skadan.

¹⁷ Kleineman, 2018, s. 527.

¹⁸ Kleineman, 2018, s. 528.

¹⁹ Kleineman, 2018 s. 526.

I förarbetet till lagrummet anges att rådgivningen som ges ska vara utformad efter personens individuella behov. Om rådgivaren är verksam inom en professionell verksamhet förutsetts det att den personen har särskild kompetens inom just det specifika området.²⁰ I förarbetet beskrivs också att den finansiella rådgivningen inte kan ses som en enhetlig verksamhet och att branschen är under ständig förändring. Därför anses det inte i propositionen att det skulle vara möjligt att fastställa normer för hur rådgivningen ska ske. Det hänvisas till att en prövning får ske med hänsyn till god sed. För att kunna konkretisera begreppet hänvisas till branschåtgärder som exempelvis riktlinjer och rekommendationer som finns tillgängliga inom branschen.²¹

För att säkerställa att skyldigheten efterlevs har det även beslutats att skadeståndsskyldighet ska infalla om lagstiftningen inte följs.²²

2.3 Heumans indelning av advokatens ansvar

2.3.1 Resultatansvaret

Svårighetsgraden av uppdraget kan ha betydelse vid bedömningen angående om advokatens handlande varit vårdslöst vid vållandet av en ekonomisk skada. Advokatens ansvar kan delas in i tre olika kategorier dvs. ansvar för resultat, metod och åtgärder. Resultatansvaret avser det resultat som klienten vill uppnå. Vanligtvis rör det sig om att vinna en process eller att undkomma betalningsskyldighet genom förlikning med motparten. Advokaten har inte något generellt ansvar för resultatet oberoende av uppdragets svårighetsgrad.

²⁰ Prop. 2002/03:133, s. 13.

²¹ Prop. 2002/03:133, s. 21.

²² Prop. 2002/03:133, s. 29 f.

Anledningen till att ett sådant ansvar saknas är att advokaten inte åtar sig att uppnå ett visst resultat vid antagandet av ett uppdrag.²³

2.3.2 Metodansvaret

Innebörden av metodansvaret är att advokaten ska ha gjort den efterforskning som krävts för att ge korrekt rådgivning till klienten. Advokaten ska i omfattande utsträckning undersöka vad som är gällande rätt. Avstår advokaten från att utföra sådana efterforskningar kan det framstå som vårdslöst handlande. Advokatens juridiska råd ska alltid vara grundande på noggrant utförda undersökningar av gällande rätt.²⁴ Det är möjligt att advokaten vid en talan om skadestånd hävdar att utgången inte blivit annorlunda även om djupare efterforskningar hade gjorts. I de fallen föreligger inte heller någon inträffad skada för klienten och skadestånd kan därmed inte utges.²⁵ I ett prejudikat har HD uttalat att det är klienten som har bevisbördan vid mål gällande advokatens skadeståndsanspråk när det gäller metodansvaret men att det kan vara tillräckligt med viss sannolikhetsbevisning.^{26,27}

2.3.3 Advokatens konkreta rådgivning

Om en advokat anser att det är svårt att göra en rättslig bedömning behöver han eller hon informera klienten om det. När det gäller svårbedömda fall ska särskild försiktighet från advokaten sidi iakttas vid rådgivningen.²⁸ En advokat som handlar i strid med de regler som finns i de vägledande råden

²³ Heuman, 1987 s. 25.

²⁴ 2.1.2 §, VRGA, 2016.

²⁵ Heuman, 1987 s. 27.

²⁶ NJA 1949 s. 271.

²⁷ Heuman, 1987 s. 27.

²⁸ Heuman, 1987, s. 102–103.

och därmed orsakar sin klient ekonomiska skador kan bli skadeståndsskyldig som en följd av den vårdslösa rådgivningen.²⁹

2.3.4 Ansvarsförsäkringar

En advokat är skyldig att teckna en ansvarsförsäkring enligt VRGA.³⁰ För att inte bli skadeståndsskyldig kan en ansvarsförsäkring tecknas. Om någon av vårdslöshet skadar annan och det leder till skador betalas hela skadeståndet eller del av det ut av försäkringsbolaget.³¹

²⁹ Bengtsson, Ullman, Unger, 2009, s. 53 f.

³⁰ 2.6 § vägledande råd om god advokatsed, 2016.

³¹ Bengtsson, 2019, s. 11 f.

3 NJA 2018 s. 414, Advokatens skadeståndsansvar

3.1 Den ursprungliga tvisten

Den ursprungliga tvisten rörde en tvist mellan bostadsrättsföreningen Havsbrisen och entreprenadföretaget Mjögäcks Entreprenad AB. För att tillvarata sin rätt på bästa sätt valde bostadsrättsföreningen, Havsbrisen att anlita en advokat.

För att underlätta läsningen kommer parterna nedan att benämnas som Havsbrisen och Mjögäck. Den anlitade advokatbyrån kommer att benämnas som advokatbyrån i målet.

Havsbrisen yrkade i tingsrätten att Mjögäck skulle utge ett skadestånd på cirka 40 miljoner kronor till Havsbrisen. Skadeståndet avsåg den skada som Havsbrisen lidit som en följd av att Mjögäck hävt ett entreprenadkontrakt. Mjögäck valde att bestrida Havsbrisens yrkande och yrkade ersättning med cirka nio miljoner kronor genom ett genkärsmål, vilket avsåg redan utförda arbeten och utebliven vinst.

Som ombud och rådgivare under processen agerade den av Havsbrisen anlitade advokaten för Havsbrisens räkning. Tingsrätten kom fram till att hävningen som Mjögäck hade gjort var obefogad men valde att inte bifalla Havsbrisens kärsmål med hänvisning till att det genom beräkningen inte påvisats att någon faktisk skada inträffat. Tingsrätten valde istället att bifalla Mjögäcks genkärsmål att Havsbrisen skulle utge skadestånd med cirka 6, 5 miljoner kronor samt att Havsbrisen skulle ersätta Mjögäcks rättegångskostnader till två tredjedelar.

Havsbrisen överklagade domen till hovrätten men fick avslag och domen vann därmed laga kraft. Mjöbäck valde att överklaga genkåromålet. Hovrätten fastställde tingsrättens dom med undantag för ett räknefel.

3.2 Underinstansernas bedömning

Havsbrisen valde att väcka talan gentemot advokatbyrån och advokaten. Yrkandet i tingsrätten avsåg skadestånd för den rättsförlust som Havsbrisen lidit med cirka elva miljoner kronor jämte ränta. Dessutom yrkades skadestånd för betald dröjsmålsränta, betalda rättegångskostnader samt återbetalning för oskäligt arvode. Advokatbyrån valde att bestrida käromålet i sin helhet.

Som grunder för sitt yrkande anförde Havsbrisen att advokaten agerat vårdslöst gällande rådgivningen samt vid utformningen av talan gentemot Mjöbäck i civilprocessen. Havsbrisen framförde att advokaten skulle ha informerat om möjligheten att använda ett alternativt fristående yrkande vilket framgick i ett av entreprenadkontrakten samt informerat om möjligheten till kvittning mot Mjöbäck's fordran. Havsbrisen angav i grunderna att om sådan information framförts hade Havsbrisen framställt ett självständigt yrkande och därmed hade deras yrkande bifallits. Ett bifall av yrkandet hade gjort att Havsbrisen inte behövt betala ersättning till Mjöbäck.

Advokatbyrån menade att advokaten inte handlat vårdslöst. Grunden för detta var att advokatbyrån ansåg att ett sådant yrkande ändå inte hade fått något bifall i tingsrätten enligt advokatbyrån. Advokatbyrån medgav att något sådant yrkande inte framstälts och att det inte lämnats information om möjligheten. Vidare menade advokatbyrån att handlandet inte heller varit vårdslöst i förhållande till vad som framgått av entreprenadkontraktet.

Tingsrätten gjorde bedömningen att advokaten inte handlat vårdslöst och lämnade Havsbrisens yrkande utan bifall. Havsbrisen valde att överklaga domen och hovrätten meddelade prövningstillstånd. Hovrätten gjorde en annan bedömning och valde att bifalla Havsbrisens skadeståndsyrkande. Motiveringen till bifallet var att hovrätten menade att om ett sådant självständigt yrkande framställts skulle Havsbrisen fått bifall på yrkandet i tvisten där Mjöbäcks var svaranden. Advokatbyrån valde att överklaga domen till HD.

3.3 Högsta domstolens bedömning

HD nämnde i domskälen att det är viktigt att ta hänsyn till flera olika omständigheter när en bedömning görs gällande skadeståndsgrundande vårdslöshet. HD berörde särskilt några förutsättningar som ska beaktas vid en sådan bedömning. Dessa var frågornas svårighetsgrad, omfattningen av uppdraget, tiden som advokaten haft till sitt förfogande, värdet som det handlar om och vilka instruktioner som klienten gett.³²

HD framhävde även att skadeståndsskyldighet kunde anses föreligga vid felaktig rådgivning. Det skulle i sådana fall röra sig om uppenbara fel eller att advokaten gett rådgivning som stått i strid med gällande rätt.³³ Oaktsamhetsbedömningen får i sådana fall inriktas på att se till om advokaten handlat omsorgsfullt vid sina undersökningar och analyserat det framtagna materialet samt förutsättningarna för att kunna driva klientens sak.³⁴ Resultatet av sådana undersökningar kan bli att klienten har olika handlingsalternativ något som advokaten har en skyldighet att upplysa om. Underlåtenhet att presentera alternativen samt för- och nackdelar borde enbart

³² Punkt 22.

³³ Punkt 23.

³⁴ Punkt 24.

resultera i skadeståndsskyldighet i uppenbara fall.³⁵ HD framförde slutligen att det är klienten som innehar bevisbördan för att advokaten handlat vårdslöst för att skadeståndsskyldighet ska ådömas advokaten.³⁶

HD diskuterade om det kunde anses att advokaten handlat vårdslöst och därmed att skadeståndsskyldighet förelåg. HD konstaterade att advokaten anlåtats för att han var kunnig och erfaren inom entreprenadjuridik.³⁷

Vidare konstaterade HD att det rört sig om ett avtalskomplex vilket gjort att det lämnats utrymme för att göra många olika bedömningar. Advokatens uppdrag hade varit att analysera vad de olika avtalen mellan parterna hade haft för innebörd samt hur avtalen förhöll sig till standardavtalet. Advokaten hade också fått tillgång till mer information från Havsbrisen som hjälp för att kunna tolka avtalet.³⁸

HD nämnde att advokaten med hänvisning till entreprenadkontraktet kunnat diskutera med Havsbrisen om det fanns grund för att yrka ersättning för utlägg på kontraktsrättslig grund samt att kvittningsvis uttryckligen yrka avräkning för utläggen i förhållande till Mjöbäcks genkärsmål. Frågan HD ställde sig var ifall advokaten hade haft ett för snävt synsätt och därmed inte uppfyllt kravet på omsorgsfullhet gentemot klienten.³⁹

Slutligen konstaterade HD att även ifall det rör sig om ett misstag från advokatens sida så är det inte ett sådant misstag som är skadeståndsgrundande. HD menade att advokaten inte fått ta del av all den information som kunde varit av betydelse, samt att advokaten varit på flera möten med klienten för att få klarhet kring de olika avtalssituationerna.

³⁵ Punkt 25.

³⁶ Punkt 27.

³⁷ Punkt 28.

³⁸ Punkt 35.

³⁹ Punkt 36.

Advokaten ansågs därför inte ha brustit i sin yrkesutövning.⁴⁰ HD valde att ändra hovrättens dom och ogilla käromålet. Advokatbyrån friades från att utge skadestånd till Havsbrisen.

⁴⁰ Punkt 37.

4 NJA 2019 s.877, Advokatens skatterådgivning

4.1 Den ursprungliga tvisten

Kärandeparten i målet var HSB Malmö ekonomiska förening och HSB sundsfastigheter. För att underlätta läsningen och för att det saknas relevans vem som är käranden för att undersöka syftet kommer parten att benämnas som HSB i framställningen nedan. Advokatbyrån i målet är en av landets större advokatbyråer och kommer nedan att benämnas som advokatbyrån.

Under år 2004 sålde fastighetsföretaget HSB ett antal fastigheter. Försäljningen genomfördes i syfte att möjliggöra ett högre externt försäljningspris eftersom köparen kunde undgå ansvar för en latent skatteskuld. Detta skedde efter att HSB mottagit rådgivning från Deloitte om de skattekonsekvenser som kunde följa av rättshandlingen.⁴¹ Deloitte nämnde att det fanns en risk för att lagen (1995:575) mot skatteflykt skulle kunna vara tillämplig, men risken bedömdes som låg.

HSB valde att inte lämna några upplysningar om transaktionerna i deklarationen som lämnades in till Skatteverket (SKV). Revisionsbyrån som granskat deklarationen informerade om att underlåtenhet att redovisa försäljningarna öppet skulle kunna medföra att betydande skatt skulle betalas samt att skattetillägg tas ut. Revisorerna rekommenderade därför HSB att visa affären öppet i deklaration året efter, men detta gjordes aldrig.

⁴¹ En revisions och konsultbyrå

Deloitte fortsatte att agera som rådgivare för HSB och rekommenderade att HSB skulle lämna in kompletterande information till SKV. HSB lämnade in kompletterande upplysningar till självdeklaration.

Skatterättsnämnden lämnade ett förhandsbesked beträffande en liknande transaktionsstruktur som den HSB hade genomfört. Förhandsbeskedet innebar en risk för att HSB skulle påföras skattetillägg för transaktionerna som gjordes 2004.

Då HSB tog del av beslutet bestämde de sig för att anlita en advokat anställd vid advokatbyrån. Syftet var att undersöka hur förhandsbeskedet skulle kunna påverka dem skattemässigt. HSB och advokaten hade ett möte angående frågorna. Några dagar efter mötet mottog HSB en skrivelse från advokaten som innehöll svar på de frågor som tagits upp under mötet. I anslutning till advokatens rådgivning gav HSB in ytterligare kompletteringar till SKV.

År 2007 underkände SKV HSB:s transaktioner. SKV beslutade därmed att genom eftertaxering höja fastighetsbolagens inkomst av näringsverksamhet och samt att ta ut skattetillägg. HSB överklagade tillsammans med advokaten beslutet till förvaltningsrätten som avvisade överklagandet. Därefter valde HSB att reklamera den rådgivning som advokaten hade gett. Efter att det skett en prövning i kammarrätten som valde att tillämpa skatteflyktslagen resulterade detta i att fastighetsbolaget påfördes eftertaxering med cirka 164 miljoner kronor och ett skattetillägg togs ut med cirka 65 miljoner kronor.

4.2 Underinstansernas bedömning

HSB väckte talan vid tingsrätten då de ansåg att advokaten lämnat felaktig information vid rådgivningen. HSB menade att advokaten inte gjort sådana undersökningar som behövdes och därmed inte iakttagit god advokatsed vid genomförande av uppdraget samt agerat vårdslöst. HSB menade att den skada som advokaten orsakat bestod av det skattetillägg som påförts.

Advokatbyrån invände att de inte agerat vårdslöst och inte heller lämnat några felaktiga uppgifter vid rådgivningen. Tingsrätten ansåg inte att advokaten agerat vårdslöst och biföll därför inte HSB:s talan. Motiveringen till att inte bifalla talan var att det ansågs att advokaten utfört de undersökningar som kunde begäras med hänsyn till den tid som getts och att advokatens uppfattning varit i enlighet med gällande rättskällor. HSB valde att överklaga domen till hovrätten.

Hovrätten meddelade prövningstillstånd. Hovrätten fokuserade på vilket uppdrag som advokaten hade haft. Advokatens uppdrag hade varit att ge rådgivning till HSB för att de i största möjliga utsträckning skulle undvika skattetillägg för de genomförda transaktionerna. Hovrätten kom fram till att advokaten varit vårdslös på ett sätt som gjorde att skadestånd skulle utges. Motiveringen var att advokaten enligt hovrätten borde ha informerat HSB om att det rådde tvivel kring om de inlämnade kompletteringarna var att anse som rättelser av oriktiga uppgifter. Något som var en förutsättning för att kunna undvika skattetillägget. Hovrätten ansåg också att advokaten borde ha informerat HSB om att det var viktigt att klargöra att det var rättelser som det rörde sig om i kompletteringarna. Sammantaget fann hovrätten också att advokaten inte haft något stöd i förarbeten, praxis och doktrin för att göra den bedömning som gjorts. Hovrätten kom fram till i sitt domslut att förpliktiga advokatbyrån att utge skadestånd motsvarande det skattetillägg som HSB tillförts samt ränta.

4.3 Högsta domstolens bedömning

Advokatbyrån överklagade beslutet till HD som meddelade prövningstillstånd. HD konstaterade att en advokat har ett skadeståndsansvar gentemot sin klient om advokaten förfarit oaktsamt. Advokaten har ett professionsansvar som förutsätter att advokaten innehar särskilda kunskaper inom juridiken.⁴² HD förklarade att advokater generellt sett har ett ansvar för

⁴² Punkt 25.

att efter bästa förmåga tillvarata sina klienters intressen. Advokaten har också ett ansvar för att få en uppfattning gällande de faktiska rättsliga förhållanden som råder för klienten. Om inte uppdragets omfattning specificeras i uppdragsavtalet kan det tolkas som att det ska omfatta vad som typiskt sett kan förväntas av en advokat.⁴³

HD betonade att det bedömningen gällande om en advokat varit oaktsam ska tas hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. HD uppgav i sina domskäl att det kan ställas höga krav på en advokats omdöme och kunnande.⁴⁴

HD skrev i domskälen att det som aktsamhetsbedömningen ska ta sikte på är att avgöra om advokaten varit tillräckligt omsorgsfull gällande att ta reda på det aktuella rättsläget. Vidare skriver HD-

*”Det bör kunna ställas höga krav på advokatens kunnande och omdömesförmåga, men det måste samtidigt tas hänsyn till att rättsläget - trots en adekvat rättsutredning - kan vara svårt att fastställa, exempelvis genom att det saknas auktoritativa uttalanden i rättskällorna eller när källmaterialet framstår som motstridigt.”*⁴⁵

HD konstaterade att det är av vikt huruvida advokaten presenterat rättsläget för klienten. Advokaten ska ha klargjort för sin klient att det rör sig om ett osäkert rättsläge för att klienten ska kunna ta ställning till de olika handlingsalternativen. Det som HD bedömde var alltså om advokaten kunde ha ansetts grundat sina uppskattningar på en fackmässigt genomförd undersökning av rättsläget.⁴⁶ Vidare anförde HD i domskälen att det följer av praxis att uppdragsgivarens eget risktagande är något som ska beaktas vid bedömningen. I det här fallet hade HSB redan tagit en risk med den utförda

⁴³ Punkt 28.

⁴⁴ Punkt 28.

⁴⁵ Punkt 31.

⁴⁶ Punkt 31–32.

transaktionen och inte följt revisionsbyråns råd om att öppet redovisa försäljningarna.⁴⁷

HD ansåg att den skrivelse som advokaten lämnat till HSB inte fullständigt påvisat den osäkerhet som rådde gällande rättsläget. Advokaten hade inte heller informerat om att det var av betydelse om kompletteringarna ingetts innan beslutet om slutgiltig skatt hade fattats. Dessutom hade advokaten angett att de kompletteringar som HSB ingett till SKV var tillräckliga för att betrakta som frivilliga rättelser trots att så inte var fallet.⁴⁸

HD angav också i domskälen att utredningen som gjorts påvisat att HSB varit medvetna om att det fanns sätt att handla på som varit säkrare för att kunna undvika skattetillägg och att detta är något som beaktades vid bedömningen om advokaten ansågs handlat vårdslöst. HD anger också att advokaten blev insatt i ärendet först när det redan stod klart att det fanns oriktiga uppgifter i deklARATIONEN som ingetts.⁴⁹

I domskälen angav HD slutligen att omständigheterna i fallet inte varit sådana att det kan anses att skadeståndsskyldighet förelåg för advokatbyrån. HD ändrade därför hovrättens dom och lämnade HSB:s yrkande utan bifall.

⁴⁷ Punkt 51.

⁴⁸ Punkt 50.

⁴⁹ Punkt 51.

5 Disussion och avslutande kommentarer

5.1 Diskussion gällande domstolarnas bedömningar

I de rättsfall som refererats ovan blev utgången att advokatbyråerna inte ansågs vara skadeståndsskyldiga gentemot klienterna. Något som HD betonade i domskälen var att det måste göras en individuell bedömning i varje enskilt fall, vilket öppnar för att advokater kan bli skadeståndsskyldiga för felaktig rådgivning om det kan anses att deras handlande varit vårdslöst.

Utgången i NJA 2018 s. 414 blev att advokatbyrån inte skulle utge skadestånd för felaktig rådgivning. HD valde att avvika från hovrättens bedömning. Hovrätten menade att advokaten agerat vårdslöst vid utformningen av talan. Hovrätten konstaterade också att om Havsbrisens talan utformats korrekt hade denna bifallits och att de därmed gick de miste om ekonomisk ersättning till följd av detta. HD nämnde att det ska ställas höga krav på advokater och deras kompetens. I målet menade HD däremot att advokaten inte agerat vårdslöst på ett sådant sätt som gjorde att skadeståndsskyldighet kunde inträda för advokatbyrån. Det är intressant att domstolarna väljer att resonera så olika även om de gjort bedömningen på samma underlag. Hovrättens resonemang kan verka rimligare i det här fallet eftersom de konstaterade att skadan orsakats som en följd av advokatens handlande.

I NJA 2019 s. 877 gjorde HD bedömningen att skadestånd inte skulle utgå efter att en sammantagen prövning av omständigheterna gjorts. Det nämndes bland annat att advokatens rådgivningsuppdrag omfattats av snäva gränser och att det finns svårigheter med att avvärja en risk i efterhand. Hovrätten menade däremot att advokaten inte haft tillräckligt med stöd för de uttalanden

som gjorts och att de till kärande lämnade uppgifterna skulle varit mer klargörande. Även här är det intressant att domstolarna väljer att göra olika bedömningar av rättsläget.

I prejudikatet från år 2019 lyfte HD kärandens risktagande som en av grunderna för att skadestånd inte skulle utges. Det kunde argumenteras för att det är märkligt att HD valde att väga in klientens risktagande i bedömningen. Klientens risktagande borde inte påverka bedömningen om skadeståndsfrågan. Det kan verka orimligt att advokatens ansvar minskar på grund av klientens risktagande. HSB tog som nämnt en risk med att genomföra transaktionerna trots revisionsbyråns avrådande. De vände sig till advokaten för att undvika skattetillägget. Skatten hade HSB fått betala oavsett med tanke på avgörandet i det andra målet, men om en korrekt rättelse getts in till SKV är det möjligt att skattetillägget hade kunnat undvikas. Det går motsatsvis att argumentera för att HSB får ta ansvar för de genomförda transaktionerna. Advokaten var inte delaktig från början och det borde inte vara advokatens ansvar att rädda HSB när de medvetet agerar riskfyllt.

De två målen som HD avgjorde behandlade samma fråga och det kan anses att HD har sagt sitt om vad som gäller vid advokaters skadeståndsskyldighet. HD:s domar är prejudicerande och därav kommer likande mål att behandlas i underrätterna utifrån det som angivits i prejudikatet. Frågan är om det kan anses vara ett tillräckligt stort problem att HD gjort denna bedömning för att lagstiftning på området ska anses vara nödvändig.

En fråga som kan ställas är om HD hade gjort en annan bedömning om det berört en konsument som drabbats av skada till följd av felaktig rådgivning. I båda målen har det rört sig kommersiella partsförhållanden. Parterna har kunnat anses som likvärdiga gällande ekonomiska förutsättningar. I domskälen nämns inte om detta är något som HD beaktat när de kommit fram till slutsatsen att inte utge skadestånd. En del näringsidkare har inte samma ekonomiska förutsättningar som välkända advokatbyråer har och saknar ofta

möjligheter att kontrollera rådgivningen. Vilket argumenterar för att en eventuell lagstiftning skulle behöva ge skydd även för näringsidkare.

5.2 Diskussion angående rättsliga åtgärder på området

Professionsansvaret i sig är ett särskilt ansvar. Det saknas som nämnt lagstiftning på området. Undantaget är lagen om finansiell rådgivning till konsumenter som är tillämplig i konsumentförhållanden. I förarbetet uttalades att lagstiftning inom området var komplicerat eftersom branschen är under ständig förändring. Det nämns också att skadeståndsskyldighet anses vara nödvändigt för att säkerställa att lagen efterlevs. Om lagstiftning gällande professionsansvar i allmänhet eller gällande advokaters professionsansvar skulle bli aktuellt borde den omfatta även näringsidkare. Möjligheterna att kontrollera rådgivningen som ges är vanligtvis inte betydande bättre än konsumenternas. Skillnaden är att näringsidkare normalt sett kan hantera en ekonomisk förlust bättre än konsumenten. Om lagstiftning blir aktuellt för att reglera riktlinjer för professionsansvaret är troligtvis även en bestämmelse gällande skadestånd nödvändig för att säkerställa efterlevnad likt den som finns i lagen om finansiell rådgivning till konsumenter.

Alla advokater är skyldiga att teckna en ansvarsförsäkring. Försäkringen avser att ersätta de fall där advokaten blir skadeståndsskyldig på grund av vårdslöshet. Detta är ytterligare ett argument för att advokaten rimligen borde bli skadeståndsskyldig vid felaktig rådgivning. Klienten saknar nämligen möjlighet att teckna en sådan försäkring. Konsekvensen för den skadeståndsskyldige advokaten blir att en självrisk får betalas för att kunna utnyttja ansvarsförsäkringen. Kostnaden för självriskan är troligtvis inte lika hög som den ekonomiska förlust som klienten drabbats av. Detta är också i linje med att advokaten ska se till sin klients bästa. Klienten bli på så vis också försäkrad gentemot de risker som kan uppstå vid felaktig rådgivning.

Kostnaderna för att använda sig av en advokat blir ofta höga och därför kan det anses rimligt att ställa krav på god kvalitet. Det kan argumenteras för att de höga kostnaderna också gör att det kan ställas högre krav på advokaten än vad det kan ställas på mindre kostsamma professionsutövare. Ett annat argument som kan lyftas för att advokaten ska bli skadeståndsskyldig är att det kan anses som orimligt att motparten i mål får en fördel av den felaktiga rådgivningen. I de båda målen som diskuterats i uppsatsen har motparterna erhållit fördelar som en följd av den felaktiga rådgivningen.

Det kan å andra sidan argumenteras för att advokater ofta har det problematiskt att uttala sig om vad som är gällande rätt. Vad som är gällande rätt är ofta oklart och det kan vara svårt för en advokat att med säkerhet veta vad som är gällande. Därav framgår det av doktrinen att advokaten har en skyldighet att alltid upplysa sin klient ifall det är så att något rättsförhållande är oklart. Att rättsläget är oklart kan göra det svårt att göra en bedömning. Det kan inte argumenteras för att påföra en advokat ansvar att uppnå ett visst resultat. Det kan däremot ställas höga krav på att advokaten uppfyller sin skyldighet om att upplysa klienten om den komplexitet som finns och klargöra den på ett försåtligt sätt för klienten.

Enligt min mening är det trots advokaters svårigheter att förutse vad utgången i mål blir rimligt att advokater kan bli skadeståndsskyldiga för felaktig rådgivning. Klienten befinner sig ofta i en utsatt situation och saknar vanligen juridiska kunskaper. Därför väljer klienten att vända sig till en professionell rådgivare, advokaten. Det borde kunna ställas höga krav på att advokaten gjort sitt yttersta för att tillvarata sin klients intressen med tanke på kostnaden för rådgivningen. Advokaten har dessutom rätt att debitera klienten för att kunna utreda vad som är gällande för klientens fall. Skyldigheten att utreda vad som är gällande för klienten är enligt doktrinen långtgående och en skyldighet som advokaten har gentemot sin klient.

Sammanfattningsvis finns det några argument som talar för att en rättslig förändring ska ske till klientens fördel och några argument som talar emot. Det som talar för är klientens utsatthet på grund av okunskap gällande juridiken, att advokaten innehar en ansvarsförsäkring som kan täcka den uppkomna skadan, de höga kostnaderna som uppkommer i samband med att någon anlitar en advokat samt de krav som ställs på advokaten att utföra en grundlig utredning. En rättslig förändring som gör det enklare för klienter att utkräva skadestånd från advokater kan av dessa skäl anses som nödvändig. Det som argumenterar mot att en sådan förändring ska ske är advokatens svårigheter att utreda ärendet, att rättsläget ofta är oklart, det finns redan reglering i form av Advokatsamfundets vägledande råd om god advokatsed gällande advokaters utredningsskyldighet och agerande samt att HD uttalat sig gällande frågan. Det ställs redan höga krav på advokater och det är inte nödvändigt att kraven ska vara ännu högre än de redan är. Dessutom kan det inte anses att rättsläget oklart eftersom HD nyligen prövat frågan.

Med bakgrund av det som anförs ovan blir min sammantagna bedömning att det inte är nödvändigt att genomföra någon rättslig förändring på området. HD har som nämnt uttalat att det ska ske en individuell bedömning i varje enskilt fall och att det kan ställas höga krav på advokaten. Uttalandet gör att skadeståndsskyldighet inte kan uteslutas och domstolarna får göra bedömningar om det kan anses att advokaten varit vårdslös med stöd av HD:s utvecklade praxis. Den självreglering som finns idag får anses vara tillräcklig.

5.3 Avslutande kommentarer

Uppsatsens syfte var att utreda advokaters skadeståndsansvar vid rådgivning. I de två prejudikat som referats och diskuterats i uppsatsen ansåg HD inte att skadeståndsskyldighet förelåg för advokaterna. HD betonade dock i domskälen att det är viktigt att göra enskilda bedömningar av omständigheterna i olika fall. Det kan alltså inte uteslutas att advokater kan

bli skadeståndsskyldiga för felaktig rådgivning med utgångspunkt i de två rättsfallen.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Prop. 2002/03:133, lag om finansiell rådgivning till konsumenter.

Litteratur

Bengtsson, Bertil, *Försäkringsrätt – Några huvudlinjer*, tionde upplagan, Stockholm, Nordstedts Juridik AB, 2019.

Bengtsson, Bertil, Ullman, Harald, Unger, Sven, *Allehanda om skadestånd i avtalsförhållanden*, första upplagan, Stockholm, Jure Förlag AB, 2009.

Bernitz, Ulf, Introduktion, i Bernitz, Ulf m.fl. (red.), *Finna rätt: juristens källmaterial och arbetsmetoder*, femtonde upplagan, Norstedts juridik, Stockholm, 2020.

Hellner, Jan, Radetzki, Marcus, *Skadeståndsrätt*, tionde upplagan, Stockholm, Nordstedts Juridik AB, 2018.

Heuman, Lars, *advokatens rättsutredningar – metod och ansvar*, Stockholm Juristförlaget, 1987.

Kleineman, Jan, ”*Professionsutövarens ansvarsbegränsningar*” i Festschrift till Mads Bryde Andersen, första upplagan, Köpenhamn, Jurist-og Økonomforbundets Forlag, 2018.

Korling, Fredric, ”*rådgivningsansvar – särskilt avseende finansiell rådgivning och investeringsrådgivning*”, första upplagan, Stockholm, Jure, 2010.

Sandgren, Claes, *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare*, fjärde upplagan, Stockholm, Nordstedts Juridik AB, 2018.

Övrigt

Sveriges advokatsamfund, 2016, *Vägledande regler om god advokatsed (Med kommentar, reviderad juni 2016)*. Tillgänglig på:
https://www.advokatsamfundet.se/globalassets/advokatsamfundet_sv/advokatetik/vagledande-regler-2016-med-kommentarer-juni-2016.pdf

Besökt: 2021-04-23.

Rättsfallsförteckning

NJA 1949 s. 271.

NJA 2018 s. 414.

NJA 2019 s. 877.